

Решение от 27.06.2000 г. по съединени дела C-240/98 до C-244/98

(Oceano Grupo Editorial SA срещу Rocio Murciano Quintero (C-240/98) и Salvat Editores SA срещу Jose M. Sanchez Alcon Prades и други (C-241/98 до C-244/98)) (извадки)

Източник: Сборник с Решения на Съда на ЕО, 2000, том I, стр. 4549

Ключови думи:

1. Имат ли право националните съдилища на държавите-членки да ревизират по служебен път неравноправни клаузи в договори за потребление?

2. Какво изисква тълкуването на национална правна или административна разпоредба, което следва да бъде в съответствие с правото на ЕО, респективно с определена директива?

3. В кои случаи клауза от договор относно подсъдността може да бъде неравноправна клауза по смисъла на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 05.04.1993г. относно неравноправни клаузи в договори за потребление?

I. Казус и производство:

Ответниците по изходното /националното/ производство, всички с местожителство в Испания, в периода от 04.05.1995г. до 16.10.1996г. сключват съответно по един договор за покупка на разсрочено плащане на енциклопедия за частни цели. Ищците по изходното производство са продавачите на тази енциклопедия. Договорите съдържали клауза, с която се определяла Барселона, Испания, за местна подсъдност на спорове по договора, където се намирало седалището на ищците по изходното производство. Тъй като купувачите на енциклопедиите не заплащали вноските съгласно договорените срокове на плащане, продавачите сезирали в периода от 25.07.1997г. до 19.12.1997г. Първоинстанционния съд № 35 в Барселона в рамките на съединено производство с правен спор да бъдат осъдени ответниците по изходното производство да заплатят дължимите парични суми. Исковите молби не били връчени на ответниците, тъй като съдът-вносител имал съмнение дали въобще е компетентен да правораздава по тези правни спорове. Този съд посочва, че Върховният съд многократно е обявявал клаузи за подсъдност като тази, за която ставало въпрос във висящите пред него правни спорове, за неправомерни. Решенията на националните съдилища по въпроса дали нищожността на неправомерни клаузи в рамките на производства, засягащи защитата на потребителски интереси, можело да бъдат проверени по служебен път, били противоречиви. Съдът първа инстанция № 35 в Барселона счел за необходимо да бъде дадено

тълкуване на директивата с оглед постановяване на съдебното решение, спира производството и се обръща с молба към Съда на ЕО за следното преюдициално решение:

Позволява ли защитата на потребителите, която се гарантира от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 05.04.1993г. относно неправомерните клаузи в договори за потребление, на националния съд да провери по служебен път, дали клауза от представения му за проверка договор, е неправомерна, когато следва да реши относно допустимостта на иск пред съдилищата?

II. Из мотивите на решението:

Правната рамка

Разпоредбата на Общността

3. Целта на Директивата според нейния член 1, ал. 1 е: „уеднаквяването на правните и административни разпоредби на държавите-членки относно неправомерни клаузи в договори между лица, упражняващи дейност по занятие, и потребители.“

4. Член 2 от директивата постановява: „По смисъла на тази директива означават: ...

б) потребител: физическо лице, което при договори, които попадат в обхвата на тази директива, действа с цел, която не може да бъде причислена към неговата дейност по занятие или професионална дейност;

с) лице, упражняващо дейност по занятие или професия: физическо или юридическо лице, което при договори, които попадат в обхвата на тази директива, действа в рамките на дейността си по занятие или професионална дейност, и когато тази следва да бъде причислена към публично правната област.“

5. Член 3, ал. 1 от директивата гласи: „Договорна клауза, която не е била договорена подробно, следва да се счита за неправомерна, когато тя, противно на изискването за добросъвестност, причинява значително и несправедливо неравновесие между договорните права и задължения на страните по договора в ущърб на потребителя.“

6. Член 3, ал. 3 от директивата препраща към нейното приложение, „което съдържа служащ като указание и неизчерпателен списък на клаузите, които могат да бъдат обявени за неправомерни.“ В това приложение под т. 1 са изброени клаузите, които „имат за цел или за

последница, че ... q) на потребителя се отнема или затруднява възможността да внася по съдебен ред средства за правна защита или да използва други средства на обжалване, ..."

7. Член 6, ал. 1 от директивата постановява: „Държавите-членки трябва да предвидят, че неправомерни клаузи в договори, които е сключило лице, упражняващо стопанска дейност по занятие, с потребител, са не обвързващи за потребителите, и трябва да определят условията за това в техните вътрешно държавни правни разпоредби; освен това те трябва да предвидят договорът за двете страни по договора да остане обвързващ на същата основа, когато той може да съществува без неправомерните клаузи."

8. Член 7, алинеи 1 и 2 от директивата гласят: „(1) Държавите-членки имат задължението в интерес на потребителите и на упражняващите стопанска дейност по занятие конкуренти да прилагат уместни и ефективни средства, за да се сложи край на употребата на неправомерни клаузи от страна на лице, упражняващо стопанска дейност по занятие, в договори, които то сключва с потребители.

(2) Посочените в ал. 1 средства трябва също до включват правни разпоредби, съгласно които лица или организации, имащи съгласно вътрешно държавното право законен интерес от потребителска защита, да могат да сезират съдилищата или компетентните административни власти в съответствие с вътрешнодържавните правни разпоредби, за да могат тези да решат дали договорни клаузи, които са били съставени с оглед на обща употреба, са неправомерни, и да приложат уместни и ефективни средства, за да сложат край на употребата на такива клаузи."

9. Съгласно чл. 10, ал. 1 от директивата държавите-членки е трябвало да приемат необходимите правни и административни разпоредби, за да въведат тази директива в правото си най-късно на 31 декември 1994г.

Националната правна уредба

10. ...12. Цялостното въвеждане на директивата в националното право е станало със закон 7/1998 г. относно Общите договорни условия от 13.04.1998г. (Boletin Oficial del Estado Nr. 89 от 14.04.1998г.; по-нататък за краткост: закон 7/1998 г.)

13. Съгласно чл. 8 от закон 7/1998 г. общите условия, които в ущърб на приемащата договора страна нарушават разпоредбите на закона, в частност общите, неправомерни клаузи в договорите за потребление по смисъла на закона 26/1994 г., са по право нищожни.

14. Освен това законът 26/1994 бил допълнен със закон 7/1998 между другото с въвеждането на член 10 bis, чиято алинея 1 по същество възпроизвежда чл. 3, ал. 1 от директивата, както и с още едно правно предписание, което по същество възпроизвежда приложения към директивата списък на клаузите, които могат да бъдат обявени за неправомерни, и изяснява, че в този списък са включени само минимум такива клаузи. Съгласно т. 27 от това допълнително правно предписание неправомерно е включването на клауза в договор, която изрично постановява подсъдността на друг съд, различен от съда по местожителството на потребителя или по мястото на изпълнение.

Клаузата за подсъдност е неправомерна

15..... 21. Клауза като оспорваната в изходното производство изпълнява всички критерии, за да може да бъде квалифицирана като неправомерна по смисъла на директивата, когато е била включена в договор между потребител и лице, упражняващо стопанска дейност по занятие, без да бъде договорена в подробности.

22. Подобна клауза, която за всички правни спорове, произтичащи от договора, присъжда компетентност на съда, в чийто район се намира мястото на стопанска дейност на лицето, упражняващо стопанска дейност по занятие, принуждава потребителя да признае изключителната юрисдикция на съд, който вероятно е твърде отдалечен от неговото местожителство, а това може да затрудни явяването му пред съда. При правни спорове с ниска стойност на спора разноските на потребителя по явяването му пред съд биха могли да го сплашат и да го накарат да се въздържа да търси правата си по съдебен път или въобще да се защитава. С това подобна клауза принадлежи към посочената в приложението на директивата под т. 1, буква q) група от клаузи, които имат за цел или за последица да се отнеме на потребителя или да се затрудни възможността му да ползва средства за правна защита по съдебен ред.

23. Противно на това тази клауза дава възможност на лицето, упражняващо стопанска дейност по занятие, да концентрира всички правни спорове, които засягат дейността му по занятие, при съда, в чийто съдебен район се намира мястото му на стопанска дейност, което улеснява явяването му пред съд в организационно отношение, както и намалява свързаните с това разноски.

24. С това клаузата за подсъдност, която е била включена в договор между потребител и лице, упражняващо стопанска дейност по занятие, без да бъде договорена в подробности, и която присъжда изключителната

компетентност на съда, в чийто район се намира мястото на стопанска дейност на лицето, упражняващо стопанска дейност по занятие, трябва да се счита за неправомерна по смисъла на чл. 3 от директивата, тъй като тя, противно на изискването за добросъвестност, причинява съществено и несправедливо неравновесие между договорните права и задължения на страните по договора в ущърб на потребителя.

Ревизирането на клаузата по служебен път служи на защитата на потребителя

25. Що се отнася до въпроса дали съд, сезиран с правен спор относно договор между лице, упражняващо стопанска дейност по занятие, и потребител, може по служебен път да ревизира дали клауза от този договор е неправомерна, следва да бъде констатирано, че въведената чрез директивата система на защита изхожда от това, че потребителят в сравнение с лицето, упражняващо стопанска дейност по занятие, се намира в по-слаба позиция на договаряне и притежава по-малко информация, което води до това, че той се съгласява с условията, предварително формулирани от лицето, упражняващо стопанска дейност по занятие, без да може да окаже влияние върху тяхното съдържание.

26. Целта на чл. 6 от директивата, съгласно който държавите-членки трябва да предвидят неправомерните клаузи да бъдат необвързващи за потребителя, не би могла да бъде постигната, ако потребителите сами можеха да предявяват неправомерността на подобни клаузи. В правни спорове с ниска стойност на спора таксите за адвокатски услуги биха могли да бъдат по-високи от спорната сума, което би могло да накара потребителя да се въздържа да се защитава срещу прилагането на неправомерна клауза. На практика процесуалните правила на много държави-членки предоставят на отделното лице при такива правни спорове правото сам да се защитава, но съществува опасност, която не бива да бъде подценявана, че потребителят преди всичко поради незнание няма да предяви неправомерността на насочената против него клауза. В резултат на това може да бъде постигната ефективна защита на потребителя само когато на националния съд бъде предоставена възможност да ревизира по служебен път подобна клауза.

27. Впрочем системата за защита, която пронизва директивата, както излага Генералният адвокат в точка 24 от Заключениеята си, изхожда от това, че неравенството между потребителя и лицето, упражняващо стопанска дейност по занятие, може да бъде уравнивено само чрез позитивното вмешателство от трета страна, която е независима от страните по договора. Поради това чл. 7 от директивата, който в алинея

1 постановява на държавите-членки да се погрижат да бъдат налице уместни и ефективни средства, за да се сложи край на употребата на неправомерни клаузи, в алинея 2 предвижда тези средства да обхващат и възможността на признати съюзи за защита на потребителите да сезират съдилищата, за да бъде изяснено дали договорните клаузи, съставени с оглед на обща употреба, са неправомерни, и евентуално - за да се постигне тяхната забрана, включително и когато те не са били конкретно употребени в определен договор.

28. Както излага френското правителство, трудно може да си представи човек, че в система, която като предпазна мярка са изисква допускането на определени искове на съюзи за прекратяването на злоупотреби, които нанасят ущърб на интересите на потребителите, определен съд, сезиран с правен спор относно определен договор с неправомерна клауза, само за това не може да изключи тази клауза, защото потребителят не е предявил нейната неправомерност. Възможността на съда по служебен път да провери неправомерността на клауза, напротив, следва да се счита за средство, което е уместно, за да се постигне предвидената в чл. 6 от директивата цел, а именно да се предотврати отделният потребител да бъде обвързан с неправомерна клауза, и за да се насърчава реализирането на целта на чл. 7, тъй като подобна проверка може да действа сплашващо и с това да допринесе да се сложи край на употребата на неправомерни клаузи в договори за потребление от лице, упражняващо стопанска дейност по занятие.

29. След всичко това защитата, която директивата предоставя на потребителите, изисква националният съд да може да проверява по служебен път дали клауза от представения му договор е неправомерна, когато проверява допустимостта на иск, предявен пред националните съдилища.

30. Тъй като се касае за случай, в който директивата не е била въведена в националното право, то националният съд, който има задължението да тълкува националното право, независимо от това дали става дума за разпоредби, приети преди или след директивата, съгласно постоянното правораздаване (сравни решения от 13.11.1990г. по дело C-106/89, *Magleasing*, Сб. Решения 1990г., том I, стр. 4135, пар. 8, и от 16.12.1993г. по дело C-334/92, *Wagner Miret*, пак там, 1993г., том I, стр. 6911, пар. 20 и други) на Съда на ЕО следва да насочи тълкуването си във възможно най-голяма степен в съответствие със съдържанието и целеполагането на директивата, за да постигне преследваната с директивата цел и по този начин да изпълни член 189, алинея 3 от ДЕО (сега член 249 от ДЕО).

Съответстващо на директивата тълкуване от страна на националния съд

31. С това задължение на съда-вносител, който е сезиран с правен спор, попадащ в обхвата на директивата и почиващ върху фактически състав, възникнал след изтичането на срока за въвеждане на тази директива в националното право на държавите-членки, е да тълкува действащите към датата на значимите за съдебното решение правни разпоредби до такава степен в съответствие с директивата, че тя да може да бъде приложена по служебен път.

32. След всичко това националният съд трябва да тълкува приетите преди или след тази директива национални правни разпоредби при прилагането им във възможно в най-голяма степен в съответствие със съдържанието и целта на тази директива. Изискването за тълкуване в съответствие с директивата предполага в частност националният съд да даде предимство на тълкуването, което му дава възможност да отхвърли собствената му компетентност по служебен път, когато последната е била договорена по силата на неправомерна клауза.

III. Основно съдържание на решението:

1. Защитата, Която Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 05.04.1993г. относно неравноправни клаузи в договори за потребление предоставя на потребителите, изисква да може националният съд по служебен път да ревизира дали клауза от представения му договор за потребление е неправомерна, когато съдът проверява допустимостта на исковата молба, внесена в националните съдилища.

2. Националният съд трябва да тълкува националните правни разпоредби, приети преди или след тази Директива, при прилагането им възможно в най-голяма степен като тези се съобразяват със съдържанието и целта на тази Директива. Изискването за тълкуване, което да съответства на директивите, означава в частност националният съд да даде предимство на тълкуването, което му дава възможност по служебен път да отхвърли компетентността си, когато последната е била предмет на споразумение по силата на неправомерна клауза.